

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות למענה על השאלות.

תורה שבעל פה

במעגלי המשנה

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה פרק אחד — $(20 \times 1) + (16 \times 5)$
סך הכול — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

ענה על שש שאלות: על חמש מן השאלות 1-7 ועל שאלה 8 — שאלת חובה.

ענה על חמש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה — 16 נקודות).

1. תורה ומצוות

א. "רבי צדוק אומר: אל תעשים עטרה להתגדל בהם, ולא קרדם לחפור בהם" (אבות, פרק ד', משנה ה').

(1) הסבר את ההוראה "אל תעשים עטרה להתגדל בהם".

(2) הסבר את ההוראה "אל תעשים... קרדם לחפור בהם".

(6 נקודות)

ב. "כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל... ובתורה אתה עמל" (אבות, פרק ו', משנה ד').

I. (1) על פי הרב צבי יהודה קוק, הסבר את ההנחיה של המשנה.

II. הרב צבי יהודה קוק שולל אפשרות מסוימת להבין את המשנה.

מהי אפשרות זו?

(2) על פי הרב צבי יהודה קוק, הסבר מדוע "יש לשמור על הקשר האמיץ עם התורה גם במחשכים".

(10 נקודות)

2. צדקה

א. "היו לו מאתיים חסר דינר אפילו אלף נותנין לו כאחת הרי זה ייטול" (פאה, פרק ח', משנה ח').

בציטוט שלפניך יש מקרה ודין.

(1) הסבר בלשונך את המקרה.

(2) העתק למחברתך את הדין שבציטוט.

(4 נקודות)

ב. "אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו" (שם).

(1) את מי אין מחייבין למכור את ביתו ואת כלי תשמישו?

(2) מדוע היינו חושבים שיש לחייב אדם זה למכור את ביתו ואת כלי תשמישו?

(6 נקודות)

ג. "מי שכבר יש לו כשרון להרוויח על ידי איזה משלח יד, יש לדאוג יותר שלא תסיח דעתו, הישענו על הצדקה,

מחריצות עבודתו לעצמו. על כן נתנו חז"ל בזה הגבלה יותר מצומצמת: חמישים זוז. למען יהיה להעיר אל

המקבל ואל הנותנים שיראו תכלית הצדקה להעמיד המקבלים במצב ההתפרנסות מיגיע כפם".

(הראי"ה קוק, עין אי"ה)

על פי הראי"ה קוק, הסבר ונמק את דברי המשנה: "מי שיש לו חמישים זוז והוא נושא ונותן בהם הרי זה

לא ייטול". (6 נקודות)

3. צדקה, אמת ויושר

א. "האומר: 'שלי שלי ושלך שלך' – זו מידה בינונית, ויש אומרים: זו מידת סדום" (אבות, פרק ה', משנה י').

על פי רבנו יונה, משנה זו עוסקת בנתינת צדקה, ולכן הוא הקשה על דברי המשנה:

"וקשה, שאיך יאמרו שזו מידה בינונית, והלא המונע עצמו מליתן צדקה רשע גמור הוא?"

הסבר את הקושיה של רבנו יונה, וכתוב את התירוץ שלו לקושיה זו. (7 נקודות)

ב. (1) הסבר את המושג "אונאת דברים", וכתוב דוגמה אחת.

(2) מדוע "אונאת דברים" גדולה מ"אונאת ממון"? כתוב שתי סיבות.

(9 נקודות)

4. תפילה

א. "רבי יהושע אומר: ... מתפלל תפילה קצרה; אומר ... בכל פרשת העיבור יהיו צורכיהם לפניך..."

(ברכות, פרק ד', משנה ד')

(1) על פי רבי יהושע, באיזה מצב מתפללים תפילה קצרה?

(2) הסבר את המשפט המודגש בקו. בתשובתך הסבר את המילים "פרשת" ו"העיבור".

(8 נקודות)

ב. "רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין תפילת המוספין אלא בחבר עיר. וחכמים אומרים: בחבר עיר ושלא בחבר עיר.

רבי יהודה אומר משמו: כל מקום שיש חבר עיר - היחיד פטור מתפילת המוספין" (שם, משנה ז').

אדם שלא הלך להתפלל במניין שבבית הכנסת בשבת – האם עליו להתפלל תפילת מוסף ביחידות?

ענה על פי שלוש הדעות שבמשנה, ובסס את דבריך על הכתוב במשנה. (8 נקודות)

5. שבת

א. (1) "הכותב שתי אותיות... בין משם אחד, בין משני שמות" (שבת, פרק י"ב, משנה ג').

הסבר את המילים המודגשות בקו.

(2) "אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם..." (שם).

על פי המשך המשנה, הסבר את הנימוק של רבי יוסי לדבריו.

(8 נקודות)

ב. (1) הסבר את המושג "מלאכת מחשבת" בהקשר של הלכות שבת.

(2) על פי הרב יחיאל מיכל אפשטיין ("ערוך השולחן"), הסבר את המקרה שבו המקלקל פטור,

וכתוב מדוע הוא פטור.

(8 נקודות)

6. מועדים — קביעת המועדים; ראש השנה

א. "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדם" (ויקרא, כ"ג, ד').

בנוגע למילים "אשר תקראו אתם במועדם" דרש רב פפא: אשר תקראו אתם (על פי ראש השנה, כד, ע"א).

הסבר בלשונך את דרשתו של רב פפא. (5 נקודות)

ב. (1) "העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה – השני מתקיע" (ראש השנה, פרק ד', משנה ז').

כתוב בלשונך את הדין שבמשנה, והסבר מדוע דווקא "השני מתקיע".

(2) "ובשעת ההלל" (שם).

מדוע אין אומרים הלל בראש השנה?

(11 נקודות)

7. קטע שלא נלמד

למד את המשנה שלפניך, וענה על השאלות שאחריה. היעזר בפירוש של הרב עובדיה מברטנורא המובא מתחת למשנה.

סוכה, פרק א', משנה א'

סָכָה יִשְׁנָה —
בֵּית שְׁמַאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הֵלֵל מְכַשִּׁירִין.
וְאִיזוֹ הִיא סָכָה יִשְׁנָה?
כָּל שֶׁעָשָׂאָה קֶדֶם לְחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם.
אֲכָל אִם עָשָׂאָה לְשֵׁם חֵג,
אִפְלוּ מִתְחִילַת הַשָּׁנָה — כְּשֶׁרָה.

הרב עובדיה מברטנורא

בית שמאי פוסלין – דבעו [שצריכים] סוכה לשמה, וזו – סתם [בלי כוונה מיוחדת] נעשית. ואילו תוך שלושים לחג כיוון ששואלים בהלכות החג שלושים יום קודם לחג, סתם העושה סוכה לשם חג הוא עושה, אבל קודם שלושים סתמא [סתם] לאו [לא] לשם חג הוא.
ובית הלל מכשירין – דלא בעו [שלא צריכים] סוכה לשם חג.

- א. הסבר את הנימוק של בית שמאי לפסיקתם ואת הנימוק של בית הלל לפסיקתם. (6 נקודות)
- ב. "אבל אם עשאה לשם חג, אפילו מתחילת השנה – כשרה".
- האם דין זה נאמר לפי דעת בית הלל או לפי דעת בית שמאי? נמק את תשובתך. (4 נקודות)
- ג. אדם בנה סוכה "סתם" (בלי כוונה מיוחדת) עשרים יום לפני החג.
- לפי בית שמאי, כתוב אם הסוכה כשרה או אם הסוכה אינה כשרה, והסבר מדוע. (6 נקודות)

שאלה 8 — שאלת חובה (20 נקודות).

ענה על שניים מן הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 10 נקודות).

8. א. ברכות

(1) לפניך שני מקרים שבהם אדם טעה בברכה.

I. בירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה".

II. בירך על פירות הארץ "בורא פרי העץ".

כתוב מהו הדין בכל אחד מן המקרים האלה, והסבר את הטעם לכל אחד מן הדינים.

(2) I. על פי הרב אליעזר מלמד, מדוע המעלה של ברכת "שהכול נהיה בדברו" פחותה ממעלתן

של שאר הברכות?

II. על פי הרב אליעזר מלמד, מהי המעלה של ברכת "שהכול נהיה בדברו"?

ב. בין אדם לחברו / זהירות מפגיעה בממון הזולת ובמרחב הציבורי

(1) "המניח את הכד ברשות הרבים, ובא אחר ונתקל בה ושברה – פטור" (בבא קמא, פרק ג', משנה א').

על פי המשנה, האחריות לנזק אינה מוטלת על האדם שנתקל בכד.

הגמרא שאלה על המשנה: מדוע הנתקל פטור, והרי היה צריך להביט בדרך שהוא הולך בה?

כתוב את שלוש התשובות של הגמרא על שאלה זו.

(2) "מרחיקין גורן קבועה מן העיר חמישים אמה... ומרחיק מנטיעותיו של חברו ומנירו, כדי שלא יזיק".

(בבא בתרא, פרק ב', משנה ח')

יש גורמים מזיקים שחכמים קבעו את שיעור ההרחקה המדויק שלהם מן העיר ("חמישים אמה"),

ויש גורמים מזיקים שחכמים לא קבעו את שיעור ההרחקה המדויק שלהם מן העיר ("כדי שלא יזיק").

הסבר מדוע נהגו כך חכמים.

ג. ארץ-ישראל

"אין מגדלין בהמה דקה בארץ-ישראל, אבל מגדלין בסוריא ובמדברות שבארץ-ישראל" (בבא קמא, פרק ז', משנה ז').

(1) מדוע אין מגדלין בהמה דקה בארץ-ישראל?

(2) עיין בדברי הרב אשתורי הפרחי ("כפתור ופרח") שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

פשיטא לן שנוהגין היום בארץ-ישראל אלו הדינים דאין מגדלין... ארץ-ישראל נאסרו בה אלו הדינים מצד

עצמה, שהוזהרנו בהפסדה ונצטוונו ביישובה כל הימים ואף על פי שאין הארץ בידינו... אבל מגדלין

בסוריא – ... דלא חיישינן ליישובה, ואם יפסדו שדות אחרים, ישלמו.

(הרב אשתורי הפרחי, ספר כפתור ופרח, פרק י)

I. על פי "כפתור ופרח", האם בזמן הגלות היה מותר לגדל בהמה דקה בארץ-ישראל? נמק את תשובתך.

II. מדוע מותר לגדל בהמה דקה בסוריא?

בהצלחה!